LINGUISTIC CONSIDERATIONS ON ROMANIAN PHYTONIMS CREATED WITH TERMS BELONGING TO THE WORD FIELD „CAT"

Radu Drăgulescu

Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Many of the romanian phytonyms are directly related to the cat. Like in other folkloric creations, in our ethnobotany this mammal has a majority of evil representations, portaited as a unfaithful, mean living form wich you can not trust and therefore associated to unworthy, useless plants. The paper brings an inventory, an interpretation and a statistic of romanian names of plants which implicates the word field „cat".

Keywords: romanian phytonyms, conotation, denotation, plant names, etnobothany, cat

La baza analizei de față stă colaborarea noastră cu Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești*[1]care completează substanțial *Dicționarul* lui Borza[2], ce cuprinde, pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săseşti, germane, franţuzeşti, engleze, ruseşti, ucraineene, sârbeşti, bulgăreşti, turceşti, şi 10.906 nume româneşti de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicţionarului explicativ al fitonimelor româneşti* şi a *Dicționarului de fitonime românești*[3], Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numelor româneşti de plante cunoscute la 21.839 fitonime cunoscute până în prezent, fitonime care aparţin unui număr de 3.227 specii de plante indigene şi exotice, spontane (sălbatice) şi cultivate. La acestea se adaugă 3.070 nume de soiuri şi 612 termeni care desemnează de părţi (organe) de plante. Astfel, fitonimia românească însumează 25.521 de termeni.

[1] *Constantin Drăgulescu, Dicționarul explicativ al fitonimelor românești, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.*
[2] *Al. Borza, Dicționar etnobotanic, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.*
[3] *Constantin Drăgulescu, Dicționar de fitonime românești, ed. a IV-a, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2014.*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

Între fitonimele româneşti am identificat un număr de 72[4] care sunt create cu ajutorul termenilor „pisică” < interjecţia pis[5], turc. pisik, cf. megl. pisă, alb. piso, sb. cr. pis, ngr. πισίχα, iran. pusek, lat. cattus, catta (a se vedea mai jos), „mâță” < probabil formație onomatopeică[6], cf. maced. mačka (f), mačor (m), tătar. мәче (mäçe), ital. micio (m), micia (f),catalan. mix (m), mixa (f), moix (m), moixa (f), magh. macska, romani muca, sb. cr. мачка (f), мачак (m), germ. Mietze, „motan” < origine necunoscută conform DEX, poate fi înrudit cu fr. matou sau poate fi o creație autohtonă sau o deformare de la „mâțan” (Candrea[7] acceptă înrudirea cu motoc), „mârtac, mârtoc, mârtan” < origine necunoscută conform DLR[8], mâtârlan, mâtoc, mihoc, „cotoi” < probabil, o alterare influențată de sl. kotŭ „cotoi” a vechiului *cătoiu, masculinul lui *cată pe care cătușă îl are la bază, derivat din lat. cattus[9], cotojman, cotoşman < dintr-un mai vechi *cotociman, din *cotociu „cotoiu” = sl. kotŭ „cotoiu + suf. –ociu şi suf. augm. –man[10] şi derivatele acestora: pisic, pisicuț, pisicuță, pisoi, pisoiaș, pisicesc, mâț, mâțesc, mâțișor, motănel etc.

Etimologia termenului „pisică”[11] este incertă. Conform DEX, cuvântul ar proveni de la interjecția cu care este chemată pisica (pis! pis!) + sufixul *ică*. La fel apare în *Noul Dicționar Universal* (2006) și în *Dicționarul Explicativ Ilustrat* (2007). Alexandru Ciorănescu acceptă varianta aceasta, apropiind-o de interj. „pâș”, ideea fiind aceea de mers silențios (cu toate că nu acceptă punerea în relație a interj. „pâș” cu verbul „a pâși”, efectuată de Candrea[12]). Explicația pe baza interjecției pis o regăsim și în dicționarul lui Vinereanu[13]. La Șăineanu[14] apare ca „diminutiv din pisă, după strigătul pis! pis! cu care o chemăm”. În *Încercare asupra semasiologiei limbei române* (1887), Săineanu precizase deja că termenii „mâță” şi „pisică” ar fi ambele onomatopeice. În opinia lui Scriban[15], etimonul ar fi interjecțional „dim. d. *pis-pis*, interj. pin [!] care chemĭ pisica; și turc. *pisi*,

[4] *Nu am adăugat aici numeroasele variante ale fitonimelor provenite din radicalul cat-, cattus-, catta- (a se vedea cătușă).*
[5] *Dicționarul explicativ al limbii române, varii ediții.*
[6] *Dicționarul limbii române, IX (M), București, Editura Academiei, 2010.*
[7] *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”, București, Editura Cartea Românească, p. 804.*
[8] *Ibidem, p. 724.*
[9] *Dicționarul limbii române, II (C), București, Editura Academiei, 2010.*
[10] *Ibidem, p. 851.*
[11] *A se vedea și https://en.wiktionary.org/wiki/cat#Etymology_1.*
[12] *Alexandru Ciorănescu, Dicționarul etimologic al limbii române, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 603.*
[13] *Mihai Vinereanu, Dicționar etimologic al limbii române, București, Editura Alcor Edimpex, 2009, p. 639-640.*
[14] *Șăineanu, 1929.*
[15] *Scriban, 1939.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

pisík, bg. *pisa,* alb. *pisso,* engl. *puss*". DLR, Tomul VIII, partea a 2-a, Litera P, pe-pînar, (1974) conţine tot explicaţia pis + sufixul -ică, dar aduce face şi o trimitere la turcismul dialectal „pisik"[16]. În privința etimonului interjecțional, Rodica Zafiu[17] consideră că „o evoluţie lexicală de acest tip este totuşi greu de acceptat, mai ales că nu i se prea pot găsi echivalente; mult mai uşor ne putem reprezenta procesul invers, prin care o denumire (folosită la vocativ) se transformă, prin abreviere, în interjecţie de apel (aşa cum pentru bă şi fă, de exemplu, s-a presupus provenienţa din bărbate şi fămeie)." Argumentele pentru explicaţia prin împrumut (cel mai probabil, din turcă[18]) sunt mult mai solide decât o ipotetică derivare interjecţională.

Termenul „pisică" e atestat, în limba română, în Pravila de la Govora (1640, 49^{r}/13, cf. 151^{v}/18), „Cine va mânca lup sau vulpe sau câine sau pisică să se pocăiască" şi apare în Biblia de la Bucureşti (1688, 77^{2}/11): „Necurate din târâtoarele ce se târăsc pre pământ, pisica şi şoarecile". În Lexiconul de la Buda (1825), cele mai multe sensuri şi expresii sunt grupate la termenul mâţă, dar este înregistrat şi pisică: „Nu cunoştea din patrupede decât câinii şi pisicile".

În 1940, Sextil Puşcariu descria, în *Limba română*, repartiţia regională a termenilor „pisică" şi „mâţă": „În Muntenia şi în sudestul ardelean se zice pisică; în restul României se zice mâţă. După cum un român (neinfluenţat prea tare de limba literară) întrebuinţează una sau alte din aceste două vorbe, îi poţi cunoaşte locul de origine."[19]

Aşadar, e foarte posibil ca pisic să fie în română un cuvânt de origine turcică, împrumutat ca atare şi care şi-a format cu uşurinţă un feminin, prin asimilarea finalei -ic cu un sufix deja existent şi care avea şi corespondentul feminin -ică.

Subscriem opiniei Rodicăi Zafiu, conform căreia denumirile pisicii sunt în română un bun exemplu al numeroaselor straturi etimologice şi al dificultăţii de a le separa: cătuşă continuă latinescul cattus, catta, prin diminutivare, dar şi-a pierdut sensul iniţial, păstrându-l doar pe cel metaforic (de instrument de fixare a membrelor); mâţă este probabil un element de substrat (cu corespondent în albaneză), dar forme asemănătoare există şi în limbi slave (balcanice) şi chiar romanice; cotoi e derivat de la un împrumut din slavă (kot), dar i s-a presupus şi o eventuală suprapunere cu vechiul termen latinesc.[20]De

[16] *A se vedea şi Dicţionarul limbii române, XI, (P-Pogribanie), 2010.*
[17] *Rodica Zafiu, Păcatele Limbii. Despre pisică, în România literară, 2010, nr. 48.*
[18] *Aşa apare şi pe https://en.wiktionary.org/wiki/cat#Etymology_1.*
[19] *Apud Rodica Zafiu, Păcatele Limbii. Despre pisică, în România literară, 2010, nr. 48.*
[20] *Ibidem.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

asemenea, putem lua în calcul și alb. piso, npers. pušek, curd. pišik, engl. puss, pussy, pussycat etc.

Fitonimele sunt enumerate mai jos, alfabetic, precizând pentru fiecare denumirea ştiinţifică şi pot fi grupate, din punct de vedere lingvistic, în cel puţin cinci categorii.

Dintre fitonimele analizate, 21 sunt concentrate într-un termen unic: *cătină, cătușă / cătușe, cotăișe, cotocei / cotoi, măchiță, mâță / mâțe, mățăşoară, măţişoară, mâțișor / mâțișori, mâțoacă, mâțuț, misică, motan / motane, motăcei, motăcină, motănaș, motășăl, motoacă, motăcei, motocei, pisicei / pisicel*.

Celelalte se compun din doi sau mai mulţi termeni. Dintre acestea, trei prezintă configurația substantiv în nominativ + altul în acuzativ (un atribut substantival prepoziţional): *bot de pisică, brâncuță de pisică, mâțucă de iarbă*.

Cele mai multe (45) s-au format prin compunerea a două substantive, primul la nominativ, al doilea cu valoare de atribut genitival: *bobul-mâței, botul-mâței, brânca-mâții, brânca-pisicii, brânza-mâții, buruiana-mâței, cerceii-mâții, chipul-mâței, coada-mâței, coada-mâțului, coaiele-mârtanului / mâțului, colăceii-mâții, crinul-mâței, curul-mâții, fața-mâței, geana-mâții, gheara (ghiara)-mâței, gheara-motocului, gheara (ghiara)-pisicii, grâul-mâței, gura-mâței, gura-mâțului, iarba-mâței, iarba-mâțului, iarba-pisicii, izma-mâții, laba-mâței, laba-mâții, mazărea-mâții, mâțul-pepenelui, mierea-mâței, minta-mâței, mustățile-pisicii, ochiul-pisicii, poamele-mâței, puța-pisoiului, rădăcina-mâței, scara-mâței, talpa-mâței, talpa-pisicii, trifoiul-mâței, țâța-pisicii, unghea-pisicii, urechea-mâței, urzica-mâții*. Între acestea, termenii care constituie obiectul de studiu al lucrării noastre se află o singură dată la nominativ (mâțul pepenelui), în rest ei apar ca atribute substantivale. De asemenea, „mâță” apare de 19 ori cu genitivul format în –ei (mâței) și de zece ori cu genitivul format în –ii (mâții), forma literară fiind, așadar, dominantă.

Am identificat un singur fitonim în alcătuirea căruia sunt asociate un substantiv în nominativ şi un adjectiv cu funcţie de atribut, care să evidenţieze calitatea: *mălai-mâțesc*.

Niciun fitonim nu este realizat prin compunere dezvoltată.

Chiar dacă, la origine, multe dintre aceste configuraţii semantice au reprezentat metafore insolite, ele şi-au pierdut, prin „repetare”, orice valoare „poetică”, devenind astfel expresii convenţionale[21].

Am adoptat ortografia propusă de DOOM2, conform căruia se scriu cu cratimă substantivele compuse cu unitate semantică și gramaticală mai mică decât a celor scrise

[21] *Simina Terian, Premise pentru o poetică a textemelor, in EITM5, Târgu Mureș, p. 326-331; A se vedea și Monica Borș, Mitologii nominale în proza lui Mircea Eliade, Iași, Institutul European, 2015.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

într-un cuvânt, eventual, cu articulare şi flexiune şi la primul element, având structura substantiv + prepoziție + substantiv, substantiv + substantiv în nominativ, substantiv (articulat) + substantiv în genitiv. De asemenea, DOOM2 prevede generalizarea scrierii cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc specii distincte de plante[22].

Bobul-mâţei - *Chenopodium polyspermum*, Constantin Drăgulescu[23] consideră că numele este datorat unei confuzii, planta nefăcând boabe.

Bot-de-pisică (plantă neidentificată, probabil aceeaşi cu botul-mâţei).

Botul-mâței *(Misopates orontium* / *Antirrhinum orontium*), planta are flori bilabiate care seamănă cu un cap/bot de pisică. În germană se numește Katzenmaul, tot din cauza morfologiei florii.

Brânca-mâţii (*Antennaria dioica, Lotus corniculatus*) a fost folosită în tratarea erizipelului (denumirea populară: brâncă) < lat. branca.

Brânca-pisicii *(Lathyrus tuberosus),* < lat. branca.

Brâncuţă-de-pisică (1) *(Dorycnium herbaceum),* planteleau, ele sau unele organe ale lor (mai ales frunze şi flori), aspect de brânci (< lat. branca) sau labe, tălpi, picioare/gheare de pisică (a se vedea mâţă, laba/talpa mâţii şi pisicei).

Brâncuţă-de-pisică (2)*(Hypericum perforatum, Hypericum maculatum)* s-a utilizat la tratarea brâncii (erizipelului, rujetului), pe principiul „similia similibus curentur", întrucât planta are organe în formă de brâncă/labă/palmă ori atingerea ei ustură ca şi rănile produse de boală pe piele.

Brânza-mâţii *(Lasiosphaera gigantea, Lycoperdon pyriformae),* ciuperci globuloase ca nişte burdufuri. Această „brânză" nefiind veritabilă este atribuită mâţii (a se vedea mâţă).

Buruiana-mâţei (specie neidentificată, folosită contra sifilisului, probabil *Calamintha clinopodium* cf. *Calamintha nepeta* sau *Filago arvensis*).

Cătina (*Carduus acanthoides, Hippophaë rhamnoides, Lycium halimifolium, Myricaria germanica, Tamarix ramosissima, Xanthium spinosum*) are tulpini sau frunze înţepătoare ori tăietoare şi credem că această caracteristică este reflectată în fitonime (tema i.-e. *kat- din care lat. catus „ascuţit, înţepător", lat. catanum „plantă asemănătoare cu drobul", celticul cateia „secure de aruncat în luptă", rom. caţă „băţ cu cârlig la vârf" şi a acăţa). Şi în vechea indiană existau termenii kaţhiná, káţhora

[22] *DOOM2, p LXX-LXXIII.*
[23] *Constantin Drăgulescu, Dicționarul explicativ al fitonimelor românești, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

„tare, rigid, ţeapăn”. Amintim aici şi engl. cut „a tăia”, cutting „tăios”, gr. kótis „crestătură”, rom. cută „felie/bucată tăiată” ceea ce ar susţine ideea că subst. cătană „soldat” ar putea avea semnificţia „tăietorul, ucigaşul”. Posibil ca din acest rad. i.-e. *kot-, *kat- să derive şi numele pisicii: lat. cattus, catta, sl. kotŭ, engl. cat, germ. Katze, macedorom. cătuş(ă), rom. cătuşă, în paralel cu cotoi (pisoi, motan), dar şi al câinelui[24]: lat. catella „căţea”, catellus „căţel”, rom. cotarlă „javră”, cotei „câine de talie mică” (alb. kuta, kutë, macedorom. cută, magh. kuttya „câine”), coteică „căţea”, a se coţăi „a se împerechea câinii” etc. Şi pisica şi câinele şi-au putut primi numele de la faptul că zgârâie şi muşcă. Cu evoluţie din rom. cătuşă „pisică” sau din lat. catta ori sl. kotŭ avem şi fitonimele ***cătuşă, cătuşe*** (*Agrostis canina, Ballota nigra, Lycopus europaeus*) şi ***cătuşnică*** (*Agrostis stolonifera, Calamintha nepeta, Leonurus cardiaca, Marrubium spp., Melissa officinalis, Mentha arvensis, Nepeta cataria, Nepeta pannonica*). De adăugat şi ***cotocei*** *(Trifolium arvense)*: < cotoi „motan” în conformitate cu corespondentele coada mâţei, mâţe, motocei (ce se referă la aspectul inflorescenţei). Amintim aici şi fitonimul dacic kotiata, (*Cynodon dactylon*) care, însă, e posibil să se refere la câine (conform cu numele românesc iarba căţelei, iarba câinelui, rom. cotei „căţel”, coteicuţă „căţeluşă” şi cel ştiinţific cynodon „dintele câinelui”) (C. Drăgulescu, R. Drăgulescu, 2000). Fitonimul rom. ***cotăişe*** (*Linaria vulgaris*) face trimitere tot la câine sau la pisică, planta numindu-se şi căţăluş, botul câinelui, coada câinelui dar şi gura mâţei.

Cătuşă, cătuşe (*Agrostis canina, Ballota nigra,Lycopus europaeus*), ***cătuşă-mică*** (*Nepeta cataria*), ***cătuşcă*** (*Ballota nigra*), ***cătuşine, cătuşinic, cătuşinică*** (*Nepeta cataria*), ***cătuşnic*** (*Asclepias syriaca*), ***cătuşnica-copiilor*** (*Glechoma hedereacea, Glechoma hirsuta*), ***cătuşnică*** (*Agrostis stolonifera, Calamintha nepeta, Leonurus cardiaca, Marrubium spp., Melissa officinalis, Mentha arvensis, Nepeta cataria, Nepeta pannonica*), ***cătuşnică-(de-cea)-sălbatică*** (*Marrubium peregrinum, Marrubium vulgare*), ***cătuşniţă*** (*Leonurus cardiaca, Marrubium vulgare, Nepeta cataria*), ***cătuşoaică*** (*Nepeta cataria*), ***cătujnică*** (*Marrubium vulgare,Melissa officinalis, Nepeta cataria*), din tema cat- din care cătină (a se vedea acolo) dar şi dacorom. şi macedorom. cătuşă „pisică” (cf. şi lat. catta), cu sufixul autohton -uşă. Cu excepţia speciilor *Agrostis canina*, *Agrostis stolonifera* şi *Asclepias syriaca*, toate

[24] *A se vedea Radu Drăgulescu, Analysis of the connotative and denotative meanings of the terms belonging to the word family „dog” as they are used in the romanian phytonyms, in Studia Universitatis Petru Maior. Philologia, nr. 20, Târgu Mureş, 2016.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

celelalte sunt înrudite cucătuşa propriu-zisă (*Nepeta cataria*)sau iarba mâţei (pisicile se tăvălesc peste plantă şi o mănâncă cu plăcere, având, un efect excitant asupra lor). *Agrostis canina* are spiculeţe prevăzute cu ariste asemănătoare unor gheare de pisică (prin confuzie i s-a spus şi speciei *Agrostis stolonifera* cătuşnică ori din cauză că uneori pisicile, ca şi câinii, mănâncă frunzele plantei pentru a voma în caz de indigestii). Numele cătuşnic dat speciei *Asclepias syriaca* pare o etimologie populară după numele rus. vatočinik, votočinik. Speciile de *Glechoma* poartă numele cătuşnica copiilor (copil, termen autohton), cel mai probabil, fiindcă s-au folosit în tratamentul multor afecţiuni ale copiilor (erizipel, dureri de urechi, deochi). Unele fitonime compuse conţin adjectivul sălbatic pentru a face precizarea că doar seamănă cu adevărata cătuşnică.Există şi fitonimul ***cătuţuică*** pentru o plantă neidentificată care vindecă „de Dânsele". Constantin Drăgulescu[25] consideră că, probabil, aparţine speciei *Calamintha acinos* sau *Melissa officinalis.*

Cerceii-mâţii *(Evonymus verrucosus)*< cercel (< lat. circellus), plantele au flori sau fructe care atârnă asemenea unor cercei.

Chipul-mâţei *(Galeopsis ladanum)* < chip „faţă, fizionomie" (< magh. kép) şi mâţă „pisică" (a se vedea mâţă). Florile bilabiate seamănă cu botul pisicii (specia numindu-se şi faţa mâţei).

Coada-mâţei, coada-mâţului (*Trifolium arvense*), are inflorescenţe pufoase (ca un mâţ sau mâţişor), dar mici şi ovate ca nişte testicule. Un argument ar fi şi numele coaiele-mâţului, coaiele-mârtanului. În timp aceste inflorescenţe se mai alungesc şi ar putea fi comparate cu foarte scurte cozi.

Coada-pisicii (1)*(Achillea millefolium, Reseda lutea)*, pisică din interj. pis (cf. şi alb. piso, npers. pušek, curd. pišik, engl. pussy, pussycat „pisică"). Şi saşii spun ultimei specii Katzenschwanz „coada-pisicii".

Coada-pisicii (2) (*Capsella bursa-pastoris*), nici o comparaţie nu se poate face între plantă şi coada pisicii. Constantin Drăgulescu consideră că această denumire a fost atribuită eronat şi că, de fapt, ar putea proveni din fitonimul păsăţel (cu referire la fruct) şi credem că a devenit *pisicel şi mai apoi coada-pisicii.

Coaiele-mârtanului/mâţului (*Trifolium arvense*) < coi (< lat. coleus), cu varianta ***coaiele-mâţei*** (*Trifolium arvense*) apărut, probabil, dintr-o eroare. De altfel nici coaiele-mârtanului / mâţului nu sunt nume potrivite speciei în cauză, ele fiind

[25] *Constantin Drăgulescu, Dicţionarul explicativ al fitonimelor româneşti, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

traduceri eronate ale coresp. magh. macska here „trifoiul mâţului”, în maghiară here înseamnă atât „trifoi” cât şi „testicul” şi „trântor”.

Colăceii-mâţii (*Medicago lupulina, Medicago sativa),* fructele sunt asemănătoare unor colaci în miniatură.

Cotăişe (*Linaria vulgaris*), florile au aspect de cap de câine sau de cotoi/pisică (a se vedea cătină).

Cotocei, cotoi (*Trifolium arvense*), inflorescenţele sunt moi ca nişte mâţişori/pisoi.

Crinul-mâţei (*Colchicum autumnale*), este toxic, aşadar un crin nefolositor omului (brândușa-de-toamnă).

Curul-mâţii (*Anchusa officinalis*), < cur „anus” (cf. lat. culus, rad. i.-e. *kū-los), a se vedea mâță.

Faţa-mâţei (*Galeopsis spp., Lamium album*), fiind bilabiate, seamănă cu faţa sau capul pisicii.

Geana-mâţii (*Valeriana officinalis*), Constantin Drăgulescu o consideră o posibilă etimologie populară de la *peana mâţii, cu sensul „frunza/floarea pisicii”; planta are frunzele penate şi se numeşte şi iarba mâţului, iarba pisicii. Mai ales în sudul Transilvaniei termenul pană, peană (< lat. penna şi pinna) este destul de frecvent în nomenclatura plantelor şi are sensul „floare, plantă”.

Gheara-mâţei, gheara-pisicii (*Uncaria tomentosa*), este o liana cu spini asemănători ghearelor pisicii. În engleză se numește cat’s claw, în spaniolă uña de gato.

Gheara-motocului (*Lotus corniculatus*),păstăile sale au în vârf o excrescență asemănătoare unei gheruțe de pisică.

Ghiara-mâţei (*Lotus corniculatus, Lupinus angustifolius, Nonea pulla*), plantele au părți asemănătoare unor gheruțe.

Ghiara-pisicii (*Abutilon theophrasti, Hibiscus trionum*), capsulele primei specii arată ca o lăbuță de pisică cu ghearele la vedere.

Grâul-mâţei (*Agropyron repens*), pisica (ca de altfel şi câinele) mănâncă frunzele plantei pentru provocarea vomei în caz de indigestie.

Gura-mâţei (*Linaria vulgaris*), floarea seamănă cu botul pisicii.

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

Gura-mâţului (*Stachys annua)* < gură (cf. lat. gula „gâtlej”, dar substantivul poate fi prelatin dat fiind v.ind. gora „gură”; după M. Vinereanu este traco-illiric). Plantele au flori mai mult sau mai puţin asemănătoare unor guri/boturi de pisică.

Iarba-mâţei (*Misopates orontium, Nepeta cataria, Nepeta pannonica,Phalaris arundinacea*),pisicile o consumă în caz de indigestie.

Iarba-mâţului (*Valeriana officinalis*), *Nepeta* şi *Valeriana* sunt specii excitante pentru pisici numite în multe limbi „iarba-pisicii”, floarea de *Misopates* seamănă cu un cap de pisică, iar *Phalaris* este mâncată, în caz de indigestie, de acestea (a se vedea mâţă).

Iarba-pisicii (*Phalaris arundinacea, Valeriana officinalis*), ***iarba-pisicilor*** (*Valeriana officinalis*); iarbă din lat. herba; pisicile consumă plantele în caz de indigestie.

Izma-mâții *(Nepeta cataria)* are efect excitant asupra pisicilor (fitonimul poate fi o adaptare a numelui ştiinţific).

Laba-mâţei (*Clavulina cristata* var. *coralloides, Hericium coralloides, Lotus corniculatus, Ramariaflava, Rosa canina*),diferite părți ale plantelor seamănă cu lăbuța pisicii.

Laba-mâţii (*Antennaria dioica, Hericium coralloides, Isatis tinctoria, Ramaria spp., Rosa canina)*, a se vedea laba-mâței.

Mazărea-mâţii *(Thlaspi arvense)*, păstăi care nu pot fi consumate de către oameni, în consecință sunt atribuite animalelor.

Măc(i)eş, măsieş, mocioş *(Rosa spp.*), I.I. Russu (1981) presupune un rad. *mak-, dor. macon, gr. mekon, v.sl. makŭ „mac”, prin asemănarea florilor de măceş cu cele de mac. Constantin Drăgulescu[26] consideră, însă, că atât măceş cât şi ***mac*** potproveni din acelaşi radical cu lat. vaccinus „roşcat”, din care numele ştiinţific al coacăzei (*Vaccinium vitis-idaea*). Speciile amintite mai sus au flori, fructe, lemn, tramă sau pălărie (în cazul ciupercilor) de culoare roşie(tică). O altă ipoteză ar fi derivarea românescului măceş dintr-un fitonim compus cu semnificația „trandafirul mâţei” (în unele locuri este numit laba mâţii), date fiind istrorom. macică „mâţă, pisică”, macedorom. macioc, măcioc, măcioţ „motan”, alb. macioc „pisică, motan”, sl. mačka, magh. macska, it. micio.

[26] *Constantin Drăgulescu, Dicționarul explicativ al fitonimelor românești, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

Măchiţă *(Bromus commutatus, Bromus ramosus* subsp. *benekeni)*, probabil cu înţelesul „iarba- mâţei/pisicii" (cf. sl. mačka, istrorom. macică „pisică", macedorom. măcioc, măcioţ „motan"), în legătură cu obiceiul pisicilor de a consuma frunzele unor graminee în caz de indigestii. Sau „iarbă moale", cf. slovac. mäkký, bg. meka, scr. meko, sloven. mehko, „moale" regăsite şi în fitonime (ex. scr. mjechka kostrjava-*Bromus hordeaceus,* pol. kłosówka mjękka-*Holcus mollis*). Se poate, însă, presupune că fitonimul s-a înregistrat greşit în loc de măeliţă.

Mălai-mâţesc (specie neidentificată), fie pentru ca are fructele asemănătoare porumbului, fie are florile de culoarea porumbului/mălaiului. Probabil mălai păsăresc (adică nefolositor pentru om).

Mâţă *(Equisetum arvense,Lycium halimifolium),* din subst. rom. mâţă, alb. mica, „pisică", bg. şi scr. maca „pisicuţ" dar şi „mâţişor", considerat ca făcând parte din fondul autohton, sau creaţie expresivă fiindcă termeni asemănători există şi în germană (Mieze), italiană (micio) şi alte limbi (a se vedea şi măceş). Saşii numesc şi ei raməlmitskər specia *Trifolium arvense*. Unele specii au spini/peri rigizi ori flori, fructe ca ghearele pisicii (*Echium vulgare, Lotus corniculatus, Lupinus angustifolius, Lycium halimifolium, Rosa canina*), altele au inflorescenţe ori sporangi moi ca nişte mâţişori „pui de pisică" (*Equisetum arvense, Salix caprea, Taraxacum officinale, Trifolium arvense*). Pentru aceste ultime specii este potrivită şi comparaţia cu subst. moţ. *Galeopsis spp., Lamium album* şi *Linaria vulgaris* au flori ca un cap de pisică (a se vedea şi cătină). Există şi fitonimul buruiana mâţei pentru o specie neidentificată, folosită contra sifilisului. Probabil este vorba de *Calamintha clinopodium* sau *Filago arvensis,* prima înrudită cu cătuşnica sau iarba pisicii (*Calamintha nepeta*), iar a doua numită şi talpa mâţei. Şi speciei *Inula oculus-christi* i s-a atribuit numele miţişori, dar, în opinia lui Constantin Drăgulescu, mai curând este vorba despre *Inula conyza* care are înflorescenţe asemănătoare mâţişorilor de salcie.

Mâţăşoară, mâţuţ *(Lycium halimifolium),* a se vedea mâță.

Mâţe (*Taraxacum officinale, Trifolium arvense*), a se vedea mâță.

Mâţişoară *(Salix caprea),* a se vedea mâță.

Mâţişor(i), Mâţâşuori (*Trifolium arvense* dar şi inflorescenţele mascule de *Salix,* mai ales)a se vedea mâță.

Mâțișori, se pare că inflorescenţa masculină a unor arbori şi arbuşti (alun, salcie, nuc ş.a.) se numește mâț, nu din comparaţia cu „pisicuţ" ci cu moţ

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

„şuviţă/smoc de păr/pene pe creştetul capului”, a se vedea mâță. Dar, pe alocuri, rămurelele cu flori de salcie se numesc pisicuțe sau pisicei.

Mâţoacă (specie neidentificată), a se vedea mâță.

Mâţucă-de-iarbă, mâţu(l)-pepenelui (*Trifolium arvense*), a se vedea mâță.

Mierea-mâței, cleiul produs de cireș < lat. *ceresius sau de prun < lat. prunus și miere < lat. mel.

Minta-mâţei (*Nepeta cataria, Nepeta pannonica*) a se vedea mâță.

Misică *(Lycium halimifolium* actualmente *Lycium barbarum),* fitonim din zona Tg. Jiu, derivat, probabil, din pisică (ori din mâță + pisică), în conformitate cu corespondentele mâţă şi cătină şi prezenţa ţepilor. Eventual din rad. i.-e *(s)mi- „miros” cu referire la mirosul neplăcut al acestei plante. Sârbii spun misica unei flori sălbatice neidentificate cf. kazak. мысық, kumyk. мишик, kyrgyz. мышык = pisică.

Motan(e) *(Echium vulgare, Equisetum arvense)*, din subst. motan „cotoi” dată fiind asemănarea plantelor cu cozile zburlite ale motanilor (a se vedea şi coada mâţei).

Motăcei (*Chrysanthemum parthenium* actualmente *Tanacetum parthenium*) (a se vedea motocei).

Motănaş (*Trifolium arvense*) (a se vedea motocei).

Motăcei (*Chrysanthemum parthenium* actualmente *Tanacetum parthenium*), din tema mot- „rotund”, din care motoc(el), mototol „ghemotoc, cocoloş; ciucure, canaf; minge”, motocol „minge”, motoşcă „ghem de tort; umflătură sub falca animalelor”, motâlcă, modâlcă „umflătură”, aluzie la aspectul inflorescenţelor şi fructelor (a se vedea şi mâță). Şi saşii au (din română) fitonimul motoktcher pentru *Trifolium arvense*. Motoc „motan”, motocel „pisoiaş”, pot proveni din motan sau ambele cu originea în termenul mâţă, mâţoc. Ori poate fi comparat cu lat. mut(t)io „a mormăi (printre dinţi)” şi cu mârâitul/torsul motanilor care le-a atras şi numele mârtan, mârtac, mârtoc (sau din mârtan > motan, din mârtoc > motoc). Din rădăcina mr-, mrc- s-au format numeroase derivate mârâi, mârcâi, miorcăi, miorlăi, mormăi, smiorcăi etc.[27].

Motocei (*Selaginella selaginoides*), cu multă imaginaţie am putea spune că frunzele foarte mici şi spinuloase ale plantei (cu sin. *Selaginella spinulosa* şi germ.

[27] *A se vedea şi Alexandru Ciorănescu, Dicţionarul etimologic al limbii române, Bucureşti, Editura Saeculum S.O., 2002, p. 10.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

Dorniger Moosfarn) seamănă cu ghearele motocului (motanului). Mai curând avem un fitonim cu originea în subst. motcă pl. motce „scul, jurubiţă” (< ucr., rus. motok „scul”), aluzie la aspectul plantei (numită şi struţişori). Ori numele corect al plantei este moţocei (< moţ „şuviţă/smoc de păr/pene pe creştetul capului”), aluzie la spicele sporifere orientate în sus.

Motocei (*Trifolium arvense, Lotus corniculatus*), a se vedea mâță.

Mustățile-pisicii*(Orthosiphon stamineus)*, are staminele asemănătoare cu mustățile pisicii.

Ochiul-pisicii (*Myosotis scorpioides, Veronica chamaedrys, Viola wittrockiana*), din asemănarea florii cu ochiul sau irisul pisicii.

Pisicei, pisicel (*Misopates orontium, Nepeta cataria, Pulsatilla montana,Trifolium arvense*), ***pisici*** (*Trifolium arvense*), prima specie are floarea asemănătoare unui cap de pisică. Pentru denumirea speciei *Nepeta cataria* a se vedea cătuşnică. Fructificaţiile ultimelor două specii sunt moi, pufoase asemeni unor pui de pisică. Ramurile înflorie de salcie se numesc, în unele locuri, pisicuțe[28].

Poamele-mâţei (*Cynoglossum officinale*) < poamă „fruct; strugure” < lat. poma.

Puţa-pisoiului (*Capsicum annuum*), ardeiul iute.

Rădăcina-mâţei *(Valeriana officinalis)* (a se vedea iarba mâţului/pisicii).

Scara-mâței, pentru *Galium cruciata* (actualmente *Cruciata laevipes*) şi *Verbena officinalis* s-a notat numele scara mâţei care, însă, este nepotrivit, plantele neavând vreun organ asemănător scării.

Talpa-mâţei (*Antennaria dioica, Filago arvensis*), a se vedea mâță și talpa-pisicii.

Talpa-pisicii *(Antennaria dioica)*, < magh. talp „talpă”[29], dar putem lua în calcul şi lat. *talpa „labă” din care friul. talpe, comel. talpa, v.germ. tâpe, germ. vechi Tap(p)e „labă, brâncă” (a se vedea şi tăpălagă). După M. Vinereanu subst. talpă este prelatin. Probabil numele latin al cârtiţei, talpa, provine de la labele puternice ale animalului adaptate la săpat.

Trifoiul-mâţei *(Trifolium arvense),* floarea seamănă cu puii pisicii; a se vedea mâță.

[28]*Ibidem, p. 603.*
[29]*Dicționarul limbii române, XV (T), București, Editura Academiei, 2010.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

Țâța-pisicii (*Capsicum annuum*), < lat. titia[30], denumire regională a ardeiului iute.

Unghea-pisicii (*Lonicera caprifolium*), unghie (< lat. ungla < lat. ungula), comparate cu ghiarele pisicii (a se vedea pisicei).

Urechea-mâţei (*Sempervivum tectorum*), frunzele au o formă triunghiulara asemănătoare urehilor pisicii; a se vedea mâță.

Urzica-mâţii (*Lamium album, Nepeta pannonica*), floarea are aspect de bot de pisică (a se vedea pisicei și mâță), dar și un miros neplăcut (asemănător cu acela al urinei pisicii).

Din analiza noastră reiese că plantele ce fac referire la câmpul lexical și familia lexicală ale substantivului pisică și-au primit denumirile, în primul rând, datorită aspectului plantelor, asemănător cu una dintre părțile corpului pisicii (în special capul, botul și lăbuțele). Urmează, ca număr, denumirile datorate inutilității plantelor respective pentru om, plante necomestibile care agață, înțeapă, sunt toxice sau au un miros neplăcut, apoi explicațiile de ordin mitologic, religios sau medicinal. În fine, denumirile provenite din termeni livrești, împrumuturi, erori / confuzii și etimologii populare sunt mai rare.

Astfel obținem următorul tablou[31]:

Plante necomestibile, plante cu miros neplăcut sau spini	**Plante denumite astfel după aspect**	**Termen livresc, împrumut, confuzie, etimologie populară**	**Explicație mitologică, religioasă, medicinală sau de altă natură**
Brânza-pisicii	*Bot-de-pisică*	*Bobul-mâței*	*Buruiana-mâței*
Cătina	*Botul-mâței*	*Coaiele-mârtanului*	*Cerceii-mâții*
Cătușă	*Brânca-mâții*	*Geana-mâții*	*Grâul-mâței*
Colăceii-mâții	*Brânca-pisicii*	*Izma-mâții*	*Iarba-mâței*
Crinul-mâței	*Brâncuță-de-pisică*	*Scara-mâței*	*Iarba-mâțului*

[30] *Dicționarul limbii române, XVII (Ț-U), București, Editura Academiei, 2010.*
[31] *În cazurile în care unele fitonime pot avea mai multe explicații, le-am notat de mai multe ori în coloanele corespunzătoare.*

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

Grâul-mâței	*Chipul-mâței*		*Iarba-pisicii*
Mazărea-mâții	*Coada-pisicii*		*Iarba-pisicilor*
Mălai-mâțesc	*Cotăișe*		*Izma-mâții*
Mierea-mâței	*Cotocei*		*Măchiță*
Minta-mâței	*Curul-mâții*		*Rădăcina-mâței*
Misică	*Fața-mâței*		
Poamele-mâței	*Gheara (ghiara)-mâței*		
Urzica-mâții	*Gheara-motocului*		
	Gheara (ghiara)-pisicii		
	Gura-mâței		
	Gura-mâțului		
	Iarba-mâțului		
	Laba-mâței		
	Laba-mâții		
	Mâță		
	Mâțe		
	Mâțășoara		
	Mâțișoară		
	Mâțișor(i)		
	Mâțuț		
	Motan(e)		
	Motăcei		
	Motănaș		
	Motoaca		
	Motăcei		
	Motocei		
	Mustățile-pisicii		
	Ochiul-pisicii		
	Puța-pisoiului		

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)

	Talpa-mâței		
	Talpa-pisicii		
	Trifoiul-mâței		
	Unghea-pisicii		
	Urechea-mâței		
	Urzica-mâții		

Deși, în credințele poporului român, pisica nu se bucură de popularitate și, de regulă, este considerat un animal linguşitor, infidel, înşelător, fitonimia românească reflectă arareori caracteristici negative ale acestui mamifer. De asemenea, considerăm că o parte dintre denumirile românești de plante păstrează și reflectă etimonul termenului pisică, mai precis, acel radical i.-e. *kat- din care lat. catus „ascuţit, înţepător", celticul cateia „secure de aruncat în luptă", rom. caţă şi a acăţa, engl. cut „a tăia", cutting „tăios", gr. kótis „crestătură", rom. cută „felie/bucată tăiată", lat. cattus, catta, sl. kotŭ, engl. cat, germ. Katze, macedorom. cătuş(ă), rom. cătuşă, în paralel cu cotoi. Și, nu în ultimul rând, evoluţia din rom. cătuşă „pisică" din lat. catta sau sl. kotŭ în denumirile de plante cătuşă, cătuşe, cătuşnică, cotocei, dovedind, încă odată, că fitonimia constituie un tezaur lingvistic de netăgăduit.

Bibliografie

Borş, Monica, Mitologii nominale în proza lui Mircea Eliade, Iași, Institutul European, 2015.
Borza, Al.. Dicţionar etnobotanic, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1968.
Brâncuş, Gr., Vocabularul autohton al limbii române, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.
Ciorănescu, Alexandru, Dicţionarul etimologic al limbii române, Bucureşti, 2002.
Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească", Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1931.
Dicţionarul limbii române, (în XIX volume) Bucureşti, Editura Academiei, 2010.
Drăgulescu, Constantin, Dicţionarul explicativ al fitonimelor românești, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.
Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu, Consideraţii asupra unor lexeme daco-geto-trace, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2014.
Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu, Contribuţii la cunoaşterea limbii geto-dacie. Denumirile dacice de plante, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2000.
Gorovei, A., Credinţe şi superstiţii ale poporului român, Bucureşti, Editura Vestala, 2013.
Russu, I.I., Etnogeneza românilor, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
Terian, Simina, Premise pentru o poetică a textemelor, in EITM5, Târgu Mureș.
Vinereanu, M., Dicţionarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică, Bucureşti, Editura Alcor Edimpex, 2009.
Zafiu, Rodica, Păcatele Limbii. Despre pisică, în România literară, 2010, nr. 48.

BDD-V4005 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.190 (2026-10-09 01:50:42 UTC)